

1. Opály

*Now the melancholy God protect thee and the tailor make thy garment of changeable taffeta, for thy mind is very opal.*¹

Shakespeare: *Twelfth Night*

V roce, kdy celý svět zešílel, se Frank Braun znovu vydal na cestu. Nepočítal, jestli je to už posedmé, podesáté nebo podvanácté. Už celé tři roky trávil doma, doma ve své staré vlasti, v Evropě.

Věděl, že je nemocný: to Evropa ho činila nemocným, jeho stará vlast, kterou tolik miloval. Po prvním roce už to věděl. Po dvou letech to viděli i jeho přátelé a po třech letech všichni, s nimiž přišel do styku. Nervy?

Věděl ale také, co by ho mohlo vyléčit anebo mu alespoň dodat sílu, aby pak ve své vlasti zase chvíli vydržel: napít se horkého tropického vzduchu, dýchat samotu pouště, vykoupat svou touhu v nekonečném oceánu.

Zdráv - nebo skoro zdráv - byl už první den v Antofagastě. Jen někde v hloubi zbyl malý kousek něčeho chorobného, podivného, ale byl lehoučký a zanedbatelný. Frank Braun se tomu jen smál. Rozpřáhl paže, protáhl se, nadýchl se, cítil v těle

1 Kéž chrání vás bůh zasmušilých a krejčí nechť vám ušije kalhoty z měňavého taftu, neboť vaše mysl pořád mění barvy.
William Shakespeare: *Večer tříkrálový aneb Cokoli chcete*
(přel. Martin Hilský)

každý sval, cítil, jak se mu vrací síla. Nejraději by po hlavě skočil do moře mezi lachtany a plaval s nimi daleko od přístavu za hejny sledů. To bylo v den, kdy z nebe sjel blesk, kdy svět vykřikl a všemi telegrafními dráty se jako sršící vlna hnala zpráva o sarajevském atentátu.

Na loď nastoupil v Hamburku. Případalo mu, jako by ho nesl sám oceán, loď na nic nepotřeboval: byla to jen kolébka, kterou houpala všemocná Matka. Zpívala mu při tom, zpívala jen pro něj. Když zavřel oči, rozuměl tomu, co zpívá. U útesu Svatého Pavla, uprostřed Atlantiku, požádal kapitána, jestli by si nemohli ulovit pár žraloků. Kapitán nechtěl, Frank se ale nedal, žadonil, odvolával se na hlavního inženýra, který slíbil, že zpoždění do Montevidea jistě dožene. Loď zakotvila, nachystali si harpuny, vrhli je, ulovili pět statných kousků, otevřeli je, jak to tak námořníci dělají, v jejich vnitřnostech ale nenašli nic zajímavého, žádný kus lidského těla.

Na jihu, u Punta Arenas, přestoupil Frank na žalostnou argentinskou bárku *La Plata*, jež křižovala mezi ostrovy. Jejím kapitánem byl starý Bask, který měl v chilských horách něco vyměřovat, sám pořádně nevěděl co. Do zápisníku čmáral nějaké cifry a posílal je do Buenos Aires. Tam to stejně nikdo nečte.

Projeli Magalhãesovým průlivem, zakotvili u Ohňové země a pak u Patagonie, ulovili pár lam guanako, pár vyder a lišek. Zastavili se v nuzné osadě zlatokopů, kteří pořád ještě hledali zlato, mrzli, kleli a pili; toulali se lesy s místními indiány, polonahými, hladovými, žalostnými kreaturami, které by za hlt kořalky prodaly život.

Anebo Frank jen tak lehával na palubě zabalený do deky a díval se na modré ledovce klouzající hluboko do moře, z paluby krmil lachtany a tučňáky kousky špeku, terejům, kapským hrdličkám a albatrosům kymácejícím se na hladině jako přerostlé kachny házel do zobáků malé rybky. Večer lehával na kožešinách v kajutě, kouřil nebo hrál šachy se švédským kormidelníkem.

Občas vzal do ruky knihu a zasníl se. Měl jich s sebou jen pár, šest nebo sedm: Jacomina z Verony, bratra Pacifia, svatého

Bonaventuru, Jacopona da Todi. Švédský kormidelník se na ta jména pohrdavě díval: „Co jsou zač? Námořníci? Byli někdy na mysu Horn?“ „To asi ne,“ odpověděl Frank, „ale Magalhães možná znal Jacopona da Todi.“

Kdesi v Patagonii si koupil pár koní a společně se dvěma indiány vyjel na úpatí And, přešel je a sestoupil dolů u Coronelu. Tam nastoupil na velrybářskou loď, pomáhal rybářům lovit, z největšího úlovku si vylomil pár zubů a pak se pomalu – loď byla stará a vlekla za sebou dva obrovské vorvaně – vracel k chilskému pobřeží. Německou i španělskou částí Chile projel vlakem a zase přes Andy do Bolívie. Pil a zpíval s německými důstojníky, kteří se z místních bosonohých chasníků snažili vychovat vojáky.

A pak pomyslel na návrat. Hamburský zaoceánský parník čekal v přístavu v Antofagastě. Frank se cítil zdravý a silný – až na úplné drobnosti.

Stál na palubě, díval se na moře. Zelená voda byla průzračně čistá, vidět bylo až na dno. Kolem lodi se utvořil obrovský temný pohyblivý mrak: stovky, tisíce, statisíce sledů, kteří, když se vynořili na hladinu, vypadali jako staré stříbro. Lachtani je lovili, hnali je před sebou blíž k pobřeží, uzamkli je do půlkruhu jako zkušební lovci. Mohutný starý exemplář vystrčil vousatou hlavu z vody, zaplácal ploutví o hladinu. Ó ano, ten staroch ví dobře, že je svobodný a že mu tady na pobřeží nikdo neublíží. Frankovi bylo, jako by ho lvoun zvědavě pozoroval a ptal se: ty chceš odsud pryč? Z těchto rajských lovišť, kde ti sledi skáčou přímo do huby? Nejsi blázen? A pak zase strčil vousatou hlavu pod hladinu a pokračoval ve veselém lovu na přehojnou kořist.

Vzadu za pobřežím se táhne vápenatá poušť. Pustý, bezútešný, stovky kilometrů dlouhý pás mezi oceánem a horami. Hnědý, bílý, žlutý a červený. Nikde žádný strom, nikde žádný keř, žádné stéblo trávy. Nic. Uprostřed město Antofagasta, stejně vyprahlé jako Arica, Mollendo, Iquique a všechna ostatní. Němci, Angličané, Chilané, Chorvati, Syřané – všichni tu těží ledek, který tam za mořem zvyšuje úrodu. Všichni tu jsou bledí a vyprahlí jako ta poušť kolem, všichni touží po jediném – po

vodě. Ale vody je tu přece spousta! Celé moře! Tohle lachtan nikdy nepochopí.

Na pobřežních skaliscích všude plno bílých ptáků; ve vodě pokračuje lov. Samičky a mláďata plavou ve středu půlkruhu, na křídlech ostřílení staří, voustatí lovci. Někteří jsou až čtyřmetroví. Půlkruh se stahuje a blíží se k přístavnímu molu. Lidé dnes neloví, je svátek. Jen pár výrostků znuděně hledí na moře. Lachtani se vrhají do stříbřitého mraku, vyskakují nad hladinu, deset dvacet najednou, noří se zase do hloubky. Mezi starými vousáči černé malé hlavičky tučňáků jako hlavičky dětí. Ptáci, co se stali rybami. Závidí lachtanům, kteří sledě hltají po desítkách: oni to umí jen po jednom. Na molo se vyšvihl obrovský starý samec, až prkna hlasitě zapraskala. Prská, funí, kýve hlavou ze strany na stranu, mhouří oči proti slunci, hledí na loď naproti. Ten ví, zač je toho loket, ten ví, jak na to. Nech si narůst ploutve, nauč se plavat! Jako ti ptáci támhle, ti tučňáci. Nech si narůst ploutve, člověče, vrať se do oceánu! Směje se. Směje se neohrabanému pelikánovi, který s hlasitým cákáním pleskl o hladinu. Plác! Jako těžký balvan. Strká ale příčinlivě hlavu pod vodu a má ho – svého sledě. Hodí ho do vzduchu a s otevřeným zobákem čeká, až mu spadne do hrdla. Pak se těžkopádně vznese a vrací se na útes. Starý lachtan vypadá na mole těžkopádně a neohrabaně, ale aby všechny vyvedl z omylu, vrhá se zase do vody a za okamžik se vynořuje s rybou mezi zuby. Tentokrát to není sled, je to něco většího, přes metr dlouhého. Jako by se opičil po pelikánovi, hází rybu do vzduchu a zase ji chytá. A ještě jednou. A ještě! Jako žonglér v cirkusu. Přilétají racci, pět, šest, křičí, chechtají se a snaží se z létající ryby taky kousek uklovnout. Lachtan skousne, půlku zhltně, druhou nechá velkoryse rackům. A znovu se vrhá pod hladinu.

* * *

Na palubu vedly vratké schůdky. První důstojník, vysoký, blondatý, modrooký chlapík, mu přišel naproti a srdečně mu

stiskl ruku. Frank Braun ho ihned poznal: Hamburčan. Kdysi spolu brázdili Jižní oceán.

„Jak se daří?“ zeptal se ho.

„Když jste tady vy, tak dobře,“ odpověděl. „Už jste zase pan Vajíčko,“ zasmál se.

I Frank Braun se zasmál: Pan Vajíčko se říkalo cestujícimu, který byl jediným pasažérem v první třídě. Námořníci a zvláště důstojníci z nich měli radost, znamenali lepší jídlo, a hlavně vajíčka k snídani! Frank se ohlédl po několika mužích a ženách vzadu na palubě. „A tihle? To nejsou pasažéři?“

„Ti se nepočítají,“ mávl důstojník rukou, „jsou to nějací cirkusáci, jedou do Guayaquilu.“

Přišel kapitán a přečetl jim telegram o zavraždění následníka trůnu v Sarajevu. „V Evropě bude mazec,“ komentoval to, „to si Vídeň nedá líbit. Tohle ne.“

Frankův známý důstojník mínil: „Vídeň už si toho od těch všiváků dala líbit až moc, měla zasáhnout dřív.“ A zapískal refrén písně o princovi Evženovi, šlechtném rytíři.

* * *

Cirkusáci se utábořili na palubě. Vedle klecí se třemi lvy, jedním krásným tygrem, starým prašivým vlkem, syrským medvědem, několika hyenami, paviány, kočkodany, angorským kocourem, pudlem, dogou a několika papoušky a korelami si postavili přístřešky. Kromě toho měli s sebou samozřejmě i koně – osmnáct koní – a osly. Šéfovala jim žena, špekátá, oteklá Toulousanka; pak tu byli dva bratři z Maastrichtu, jeden domptér, druhý polykač nožů; dvě krasojedkyně a dvě tanečnice – jedna byla velice krásná; několik klaunů, několik čeledínů a pak samozřejmě Luisa, hezoučké, blondaté, asi jedenáctileté děvčátko. Chráněnka paní ředitelky, provazochodkyně. Byla neposedná, hned tu, hned tam, s námořníky šplhala po stěžních, se strojníky se drala do strojovny, s kapitánem a důstojníky si na můstku hrála na babu, v kuchyni koukala kuchaři pod pokličky. Hned

znala každého námořníka, každého topiče jménem a každý byl ochoten pro ni cokoli udělat. Když matka Toulousanka něco potřebovala, poslala Luisu – a potřebovala pořád něco. Tak už to prostě bývá, když člověk cestuje s dvaceti lidmi a dvaapadesáti zvířaty.

V neděli zakotvili v Arice; klauni, tanečnice a polykač nožů vystoupili a na náměstí uspořádali malé představení. Večer ho zopakovali na palubě. Kapitán pozval místní honoraci. Syrský medvěd tančil, klauni se prali, opice defilovaly jako na vojenské přehlídce, tlustá ředitelka se bavila s papoušky, tanečnice poskakovaly po palubě, polykač nožů hltal dýky jednu za druhou. Někomu se to líbilo, jiní raději koketovali s tanečnicemi. Vrcholem představení byla malá Luisa. Napjali jí lano po celé délce lodi, od jednoho stožáru k druhému. V koších plály bengálské ohně, vpředu zelený, vzadu červený. Kapitán se trochu bál, aby nevypukl požár, ale kvůli Luise to povolil. Když lezla po laně nahoru, zručně jako opička, volal na námořníky: „Koukejte, chlapi, tady se můžete něčemu přiučit!“

Luisa v růžovém trikotu se smála a pohazovala blondatými kudrnami. Námořník v červeném koši jí podal bidlo, na jehož koncích visely dva lampióny, jeden zelený, druhý červený. Uchopila ho uprostřed, zahrabala levou nožkou po napjatém laně jako poník a vykročila.

Na palubě bylo ticho jako v hrobě, napětím nikdo ani nedýchal. Jen jeden z námořníků zvolal: „Má ty lampióny špatně, červený patří na levobok!“ Kapitán ho zpražil pohledem, kuchař na něj zasyčel, ať drží hubu. Luisa ho ale patrně slyšela, protože se uprostřed lana zastavila, mírně se zakymácela a pak opatrně, centimetr po centimetru otáčela těžkým bambusovým bidlem tak, aby přemístila lampióny zprava doleva. Konečně byl komplikovaný manévr dokončen, Luisa vítězoslavně kývla kapitánovi. Ten zařval „Bravo!“ a setřel si těžké kapky potu z čela.

Jinak neřekl nikdo nic, nikdo nezatleskal, všichni jen se zakloněnými hlavami zírali vzhůru na tu růžovou panenku, jak

pod souhvězdím Jižního kříže tančí na laně a krok po kroku se blíží k zelenému koši.

Už tam byla! Jiný námořník jí z ruky sebral bidlo a vtáhl ji dovnitř. Malá Luisa se ukláněla na všechny strany, házela dolů vzdušné hubičky. Publikum jásal, tleskalo, dupalo, křičelo do ochraptění. Luisa naznačila, že se po laně vrátí zase zpátky do červeného koše, ale kapitán jí v tom zabránil: „Ne, ne, to půjdu raději sám, to bych se bál méně.“

Luisa tedy slezla dolů a oběhla publikum s talířem. Všichni jí něco dali, i ti nejchudší lodníci odněkud vyhrabali pár grošů. Kapitán jí ale ze své kajuty přinesl hedvábnou stuhu se jménem lodi *Thuringia* a stříbrný kroužek na ubrousky. Luisa ho za to políbila na vousatou tvář.

* * *

Zastavili se v Ilu a v Mollendu. Ve středu ráno se Frank Braun dostavil na můstek k druhé hlídce.

„Kdy budeme v Callau?“ zeptal se Hamburčana. „Musím se dostat včas do Limy.“

„V Callau budeme za dvě hodiny, ale dál do Limy hned tak nepojedeme, doktore.“

„Jak to? Proč?“ zeptal se Frank udiveně. „Mám tam pár známých, chtěl bych se u nich zastavit.“

Důstojník odpověděl poněkud nabručeně: „Máme teď spoustu času, v Callau se zdržíme možná několik týdnů. Anebo tam vůbec nepřistaneme. Podívejte,“ důstojník máchl paží směrem k hlavnímu stěžni, na jehož vrcholku se třepotal žlutý trojúhelník.

„Co to je?“ lekl se Frank. „Někdo onemocněl?“

„Kapitán vám to vysvětlí, až přijde nahoru. Jestli je někdo nemocný, to nevím, ale jeden je mrtvý. Před třemi hodinami jsme ho pohřbili do moře.“

„Koho?“

„Jednoho z klaunů.“